

Maja Novak Rupnik, Osnovna šola Šentvid

PRVA SVETOVNA VOJNA IN BOŽIČ - SPOZNAVANJE ZGODOVINE S POMOČJO ZGODOVINSKIH FILMOV IN FORMATIVNEGA SPREMLJANJA

Maja Novak Rupnik, Šentvid Primary School

FIRST WORLD WAR AND CHRISTMAS - LEARNING ABOUT HISTORY THROUGH HISTORICAL FILMS AND FORMATIVE ASSESSMENT

IZVLEČEK

Prispevek obravnava obvezno temo 9. razreda osnovne šole, in sicer *Politične značilnosti 20. stoletja*, ter se osredotoča na čas prve svetovne vojne, natančneje na čas božičnega obdobja leta 1914. Naloge pri delu s filmom učencem omogočajo sposobnosti kritične presoje in interpretacije zgodovinskih filmov. Učenec se na odlomkih iz filma nauči spoznavati zgodovinska dejstva ter interpretacijo dogodkov ter prepoznavanja filmskih dodatkov. Pri pouku so bili vključeni elementi formativnega spremljanja, medpredmetnega povezovanja ter timskega dela v okviru dneva dejavnosti.

Ključne besede: prva svetovna vojna, formativno spremljanje, delo z zgodovinskimi viri, zgodovinski film, kritično mišljenje

ABSTRACT

The article discusses a compulsory topic in the 9th grade of primary school, namely *Politične značilnosti 20. stoletja* (Political Characteristics of the 20th Century), and focuses on the period of the First World War or, more precisely, on Christmas time in 1914. Film-related exercises enable students to develop their ability to critically assess and interpret historical films. Through scenes from a film, the student learns how to recognize historical facts, interpretations of events, and cinematic additions. The lessons included elements of formative assessment, cross-curricular integration, and teamwork during an activity day.

Keywords: First World War, formative assessment, working with historical sources, historical film, critical thinking

UVOD

Namen članka je predstaviti način poučevanja s filmom z zgodovinskim ozadjem. Na zahodni fronti 1914 so na božični večer britanski in nemški vojaki stali skupaj, peli in se obdarovali, postavili božična drevesa, prečkali jarke s tobakom in šampanjcem v rokah in za dan in pol prenehali z bojevanjem. Zgodba o humanosti in prekinitvi ognja na obeh straneh je prikazana v filmu *Vesel božič*, ob ogledu katerega učenci lahko prepoznavajo zgodovinska dejstva, spoznavajo se z elementi sklepanja, vrednotenja in argumentacije.

RAZLAGA NAMENOV UČENJA IN DIDAKTIČNEGA PRISTOPA

Temeljni didaktični pristop je delo z zgodovinskimi viri na primeru obravnave filma z zgodovinskim ozadjem. Učni obliki, ki sta bili uporabljeni, sta samostojno in skupinsko delo.

»Film je zaradi svoje kompleksnosti in privlačnosti vsekakor izjemno uporabno sredstvo v šolskih prostorih.« (Rutar idr., 2012, str. 11) »Če želimo, da bodo dijaki film zares razumeli in ga znali uporabljati v vsakdanjem življenju, ga moramo obravnavati skupaj z okolji, v katerih nastopa.« (Rutar idr., 2012, str. 12) Zato je zelo pomembno, da si film z učenci ogledamo skupaj, ga občasno ustavljamo in tudi pomagamo razložiti t. i. okolje, v katerem se dogaja (zgodovinsko ozadje).

Lahko rečemo, da filmi vplivajo na ljudi in jih učijo o življenju. Učenci se ob gledanju filma učijo ne le živeti, temveč tudi razmišljati in pisati o življenju. Ko se torej učenci učijo o filmih, se učijo tudi o življenju, ki ga živijo. Zato je uporaba filma v razredih vselej tudi način, kako presegati ozko opredeljeno učenje znotraj šolskega polja. Tako naj bi se mladi spremenili iz pasivnih potrošnikov v kritične in razmišljujoče državljane. Učitelji bi naj prek filmov zagotavljali in učili kritični premislek. Največkrat pa učitelji filme pri pouku uporabijo za podkrepitev, demonstracijo in analizo konceptov, kot iztočnico za njihovo problemsko obravnavo, kot vir oz. dokument ter za ilustracijo (op. av. zgodovinski filmi) ali pa kot orodje za uporabo tujega jezika (Rutar idr., 2012).

Dejavnosti, ki so predstavljene v nadaljevanju, so zasnovane tako, da učence usmerjajo k razmišljanju in uporabi že usvojenega znanja iz obvezne teme *Politične značilnosti 20. stoletja* in učnega sklopa *Prva svetovna vojna*. Prek različnih nalog na delovnem listu učence navajamo na kritičen pristop pri ogledu filmov. S skupinskim ogledom filma, občasno prekinitvijo in postavljanjem vprašanj učence nagovarjamo, da film gledajo z več vidikov.

Za obravnavo učnega sklopa je bilo načrtovanih pet učnih ur, ki smo jih izvedli v obliki dneva dejavnosti. Prvi dve učni uri sta bili namenjeni ogledu filma, tretja učna ura samostojnemu reševanju učnih listov, četrta in peta pa ustvarjanju plakatov.

Uporabljeni so bili naslednji elementi formativnega spremljanja:

- ugotavljanje predznanja in uvodna motivacija,
- načrtovanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti,

- zbiranje dokazov učenja,
- sporočanje povratne informacije,
- samoevalvacija, vrstniška povratna informacija.

Pri izvedbi sta bili uporabljeni naslednji orodji formativnega spremljanja: obrazec s kriteriji uspešnosti ter povratna informacija o skupinskem delu.

V nadaljevanju je načrtovanje učnega slopa v shematski obliki.

Tema iz učnega načrta	<i>Politične značilnosti 20. stoletja</i>
Učni sklop	<i>Prva svetovna vojna</i>
Razred	9.
Deklarativni cilji (vsebine)	Učenci: • opišejo glavne značilnosti prve svetovne vojne. (Učni načrt, 2011, str. 22).
Procesni cilji (spretnosti, veščine, zmožnosti)	Učenci: • razvijejo in izkažejo spretnost kritične presoje zgodovinskih virov in njihove uporabne vrednosti; • razvijejo in izkažejo zmožnost oblikovanja samostojnih odgovorov, sklepov, pogledov, mnenj, razlag; • razvijejo zmožnost interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij iz različnih zgodovinskih virov in literature. (Učni načrt, 2011, str. 26).
Odnosni cilji (vrednote)	Učenci: • razvijejo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti. (Učni načrt, 2011, str. 26).
Standardi znanja	Deklarativno znanje – učenec: • opiše glavne značilnosti prve svetovne vojne (minimalni standard). Procesno znanje – učenec: • razvije zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč, izvirnih predlogov in rešitev (minimalni standard); • razvije možnost preproste analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij iz različnih zgodovinskih virov in literature; • razvije spretnost različnih oblik komunikacije (ustno, pisno, grafično, ilustrativno, z IT). (minimalni standard) (Učni načrt, 2011, str. 36, 39).
Dokazi znanja	Učni list in plakat.
Učne oblike	Frontalna, individualna (samostojno delo), skupinsko delo (sodelovalno učenje).
Učne metode	Metoda dela z zgodovinskimi viri, metoda dela s filmom, metoda razlage.
Medpredmetno povezovanje	Likovna umetnost, filmska vzgoja.

RAZLAGA ZGODOVINSKEGA DOGAJANJA

Da so učenci lahko primerjali film z resničnimi dogodki, ki so se dogajali 24. in 25. decembra 1914, smo si po ogledu filma *Vesel božič* ogledali še dokumentarni posnetek, po katerem kratko povzemam vsebino.

V času prve svetovne vojne so si leta 1914 stali nasproti nemški in britanski vojaki na nikogaršnji zemlji. Veliko ljudi je vse do današnjega časa mislilo,

da je ta dogodek mit. Na omenjenem videoposnetku so prikazani nemški in britanski vojaki in vprašanje je, kako je lahko prišlo do takega nenavadnega trenutka v zgodovini prve svetovne vojne in zakaj se ni nikoli več ponovil. Pozimi 1914 je bilo veliko dežja in zmrzali in na tisoče vojakov se je na fronti soočalo z občutki ločenosti, žalosti in stiske. Klub vsemu pa so si vojaki izmenjali nekaj prijateljskih besed. Nemci so začeli prepevati božične pesmi in postavljati božična drevesca na svoje ograje. Nemški in francoski vojaki so nato zapustili strelske jarke in šli do bodeče žice s šampanjcem in cigaretami v rokah in bratsko vzdikali, da želijo končati vojno. Tako vzdušje je trajalo le dan in pol, potem pa je prišel strog ukaz, da bratenje ni dovoljeno, in vojaki niso smeli več iz jarkov. Božično premirje je bilo na različnih delih frontne črte različno. Prekinitev ognja je bila dogovorjena in so jo izkoristili za pokop trupel in popravilo strelskih jarkov, pa tudi za bratenje z drugo stranjo. Izmenjevali so si različne dobrrote in na božični dan so igrali tudi nogomet. To ni bil pravi nogomet v smislu tekmovanja med ekipami, pač pa brcanje žoge. Za vojake, ki niso bili vpleteni v to dogajanje, se je premirje zdelo neverjetno, še bolj pa za tiste, ki so bili doma. Mediji in vladna propaganda so nasprotno stran prikazovali na različne negativne načine (vojna propaganda). So pa do konca decembra s front domov že prispele fotografije, ki so jih posneli sami vojaki na fronti z lastnimi fotoaparati, in novice o tem dogodku so preplavile medije. Božično premirje je bilo v nasprotju z agresijo, ki sta jo od svojih vojakov zahtevali obe strani. Ta čas prikazuje veliko razliko in nasprotje med agresivno vojno na eni strani ter tradicionalnim božičnim časom, ki je praznik miru in povezanosti. Poveljstva so v naslednjih letih poskrbela, da se tovrstna bratenja in prekinitve ognja niso več zgodila, saj je prišlo do centraliziranega načina poveljevanja. Premirje je bilo kasneje predstavljeno v filmih, v televizijskih pesmih in oglasih. Ta edinstveni dogodek je postal legendaren.

Vir: Imperial War Museum. The Christmas Truce of 1914.

Učenci so po ogledu filma in dokumentarnega posnetka dobili delovni list, ki so ga med učno uro izpolnili. Delovni list so oddali. Povratno informacijo so dobili v obliki izpolnjene preglednice s kriteriji uspešnosti, za vzpodbudo in motivacijo pa sem omogočila tudi točkovanje doseženih ciljev, točke pa smo na željo učencev preoblikovali v oceno.

UČNO GRADIVO ZA OBRAVNAVO UČNEGA SKLOPA PRVA SVETOVNA VOJNA Z OGLEDOM FILMA VESEL BOŽIČ

DELOVNI LIST 1

Svetovna vojna in božič

1. Ogledali si bomo nekaj posnetkov iz filma *Joyeux Noël* (*Vesel božič, brez sovražnika ni vojne*, leto nastanka 2005). Film je bil posnet po resničnih dogodkih leta 1914. Zgodba se dogaja v severni Franciji decembra leta 1914. Na božični večer so častniki in vojaki iz Škotske, Nemčije in Francije, ki so neusmiljeno streljali drug na drugega iz jarkov samo sto metrov narazen, položili orožje in razglasili premirje. Na spletni povezavi si pogledj tudi dve fotografiji, in sicer:

- Fotografija 1: Ilustracija božičnega premirja v *Illustrated London News*, 9. 1. 1915 »Britanski in nemški vojaki si med seboj izmenjujejo vesele pogovore: božično premirje med nasprotujočima si jarkoma.«

Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Christmas_truce#/media/File:Illustrated_London_News_-_Christmas_Truce_1914.jpg

- Fotografija 2: Srečanje britanskih in nemških enot na nikogaršnji zemlji med neuradnim premirjem (britanske enote iz Northumberland Hussars, 7. divizija, sektor Bridoux–Rouge Banc).

Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Christmas_truce#/media/File:Christmas_Truce_1914.png

Pred filmom si bomo ogledali kratek dokumentarni posnetek o resničnem dogodku na zahodni fronti leta 1914. Film je dostopen na povezavi:

<https://www.iwm.org.uk/history/the-christmas-truce-of-1914>

2. Sedaj si bomo pogledali odlomke iz filma *Prva svetovna vojna in božič*. Dobro opazuj in odgovori na vprašanja.

3. V kratkem odseku je bilo moč opaziti značilnosti pozicijskega bojevanja. Katere?

4. Kakšno je bilo počutje vojakov v jarkih? S kakšnimi mislimi so se ukvarjali?

5. Primerjaj njihova občutja z občutji njihovih nadrejenih.

6. Kaj te je v filmski zgodbi najbolj pretreslo?

7. Film je posnet po resničnih dogodkih. Premisli, kaj je bilo posneto po resničnih dogodkih in kaj je bilo dodano k filmski zgodbi.

8. Kakšne so bile posledice za vojake, ki so 24. in 25. 12. 1914 sklenili premirje?

9. Kako razumeš poved »Ni vojne brez sovražnika«?

10. Kako razumeš spodnji citat priljubljenega ameriškega pesnika 19. stoletja? Razloži.

»Če bi lahko prebrali tajno zgodovino svojih sovražnikov, bi v vsakem človeškem življenju našli dovolj žalosti in trpljenja, da bi razorožili vsako sovraštvo.«

Henry Wadsworth Longfellow (1807–1882)

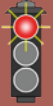
11. Bi film priporočil ali odsvetoval svojim vrstnikom? Oceni ga z zvezdicami od 1 do 5. Utemelji v petih povedih.

Kriteriji uspešnosti:				Komentar, utemeljitev
Učenec razume in zna povezati dogodke v filmu z resničnimi dogodki leta 1914.				
Učenec razume način bojevanja v prvi svetovni vojni.				
Učenec prepozna zgodovinska dejstva v filmu.				
Učenec oceni film z zvezdicami od 1 do 5 in ga priporoči/odsvetuje ter svojo oceno argumentira.				

DELOVNI LIST 2

Navodila za skupinsko ustvarjalno delo

1. Razdelite se v skupine po štiri učence.
2. Ustvarili boste plakat, s katerim bi priporočili ogled filma.
3. Plakat mora biti kot napovednik filma. Promovirati mora najpomembnejše sporočilo filma in seveda vabiti k ogledu.
4. Vse podatke o filmu dobite pri učiteljici.
5. Končati ga morate danes.
6. Najboljši plakati dobijo odlično oceno.
7. Sodelujemo vsi v skupini.

Kriteriji uspešnosti za plakat:				Komentar, utemeljitev
Vsebina filma je dobro prikazana.				
Plakat je pester in estetski.				
Učenci sodelujejo med seboj.				
Ideja je avtentična.				

Pri plakatih smo zasledovali naslednje cilje: plakat naj prikazuje vsebino filma, je pester in estetski, učenci pri izdelovanju plakata sodelujejo ter izdelajo avtentični plakat. Povratno informacijo smo podali skupaj. Plakate smo pritrdili na razstavne panoje, si jih skupaj ogledali, določili, ali dosegajo kriterije uspešnosti, in dodali komentar o priložnostih izboljšave. Učenci so lahko plakat tudi naknadno dopolnili ali dokončali glede na povratno informacijo.

Primer izpolnjenega delovnega lista

Spoznavanje zgodovine s pomočjo zgodovinskih filmov

1. Svetovna vojna in božič

- Ogledali si bomo nekaj posnetkov iz filma Joyeux Noël (Vesel božič, brez sovražnika ni vojne, leto nastanka 2005). Film je bil posnet po resničnih dogodkih leta 1914. Zgodba se dogaja v severni Franciji decembra leta 1914. Na božični večer so častniki in vojaki iz Škotske, Nemčije in Francije, ki so neusmiljeno streljali drug na drugega iz jarkov samo sto metrov narazen, položili orožje in razglasili premirje.

Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Christmas_truce#/media/File:Illustrated_London_News_-_Christmas_Truce_1914.jpg

Slika levo: Ilustracija božičnega premirja v Illustrated London News; 9. 1. 1915 »Britanski in nemški vojaki si med seboj izmenjujejo priboljške: božično premirje med nasprotujočima si jarkoma.«

Slika desno: Srečanje britanskih in nemških enot na nikogaršnji zemlji med neuradnim premirjem (britanske enote iz Northumberland Hussars, 7. divizija, sektor Bridoux-Rouge Banc).

- Sedaj si bomo pogledali odlomke iz filma. Dobro opazuj in odgovori na vprašanja.

- V filmu je bilo moč opaziti značilnosti pozicijskega bojevanja. Katere?

Imeli so jarkove, bodeče žice, med njimi je bilo nikogaršnje ozemlje, med seboj so se obstreljevali.

- Kakšno je bilo počutje vojakov v jarkih? S kakšnimi mislimi so se ukvarjali?

Bilo jih je strah, želeli so si videti bližnje, vojna jim ni bila po godu, še posebej ne na božič.

- Primerjaj njihova občutja z občutji njihovih nadrejenih.

Njihovim nadrejenim božično premirje ni bilo všeč in početje se jim je zdelo neupravičeno.

- Kaj te je v filmski zgodbi najbolj pretreslo?

Najbolj me je pretresla reakcija nadrejenih, ko so svedeli za božično premirje.

- Film je posnet po resničnih dogodkih. Premisli, kaj je bilo posneto po resničnih dogodkih in kaj je bilo dodano k filmski zgodbi. Navedi dva primera.

Spoznavanje zgodovine s pomočjo zgodovinskih filmov

Resnični dogodki: božična maša, premistitev drugim
Filmska zgodba: operni pevec, majdema dinamika

6. Kakšne so bile posledice za vojake, ki so 24. in 25. 12. 1914 sklenili premirje?

Čladrežini so jih premestili na druge fronte,
jih dotožili vojnih zločinov.

7. Kako razumeš stavek "Ni vojne brez sovražnika."?

Če me bi bilo začetnih prepričev ali nestrinjanj,
da vojna me bi prišla.

8. Kako razumeš spodnji citat priljubljenega ameriškega pesnika 19. stoletja? Razloži.

Če bi lahko prebrali tajno zgodovino svojih sovražnikov, bi v vsakem človeškem življenju našli dovolj žalosti in trpljenja, da bi razorožili vsako sovraštvo." Henry Wadsworth Longfellow (1807-1882)

čladi niso poznana vsa zgodja zgodbe, ki bi
lahko spremeniła mišljenja sovražnikov. IZRAŽENO MNENJE.

9. Bi film priporočil ali odsvetoval svojim vrstnikom? Oцени ga z zvezdicami od 1-5.

Utemelji v petih stavkih. ****

Film bi priporočila, saj dokazuje, da ji lahko vsaka
vojna prekinjena za nekaj časa ter da ker je poučen.

10. Po ogledu filma si bomo gledali kratek dokumentarni posnetek o resničnem dogodku na zahodni fronti leta 1914. Posnetek je dostopen na spodnji povezavi.

<https://www.iwm.org.uk/history/the-christmas-truce-of-1914>

Kriteriji uspešnosti	DA- 2 t	DELOMA 1 t	NE 0 t	Komentar, utemeljitev
Učenec razume in zna povezati dogodke v filmu z resničnimi dogodki leta 1914.	✓			
Učenec razume način bojevanja v 1. svetovni vojni.	✓			
Učenec prepozna zgodovinska dejstva v filmu.	✓			
Učenec oceni film z zvezdicami od 1 do 5 in ter ga priporoči/odsvetuje ter svojo oceno argumentira		✓		Mnogo utemeljitev (poglobljena).

8 in 7 točk = odlično 5

6 točk = prav dobro 4

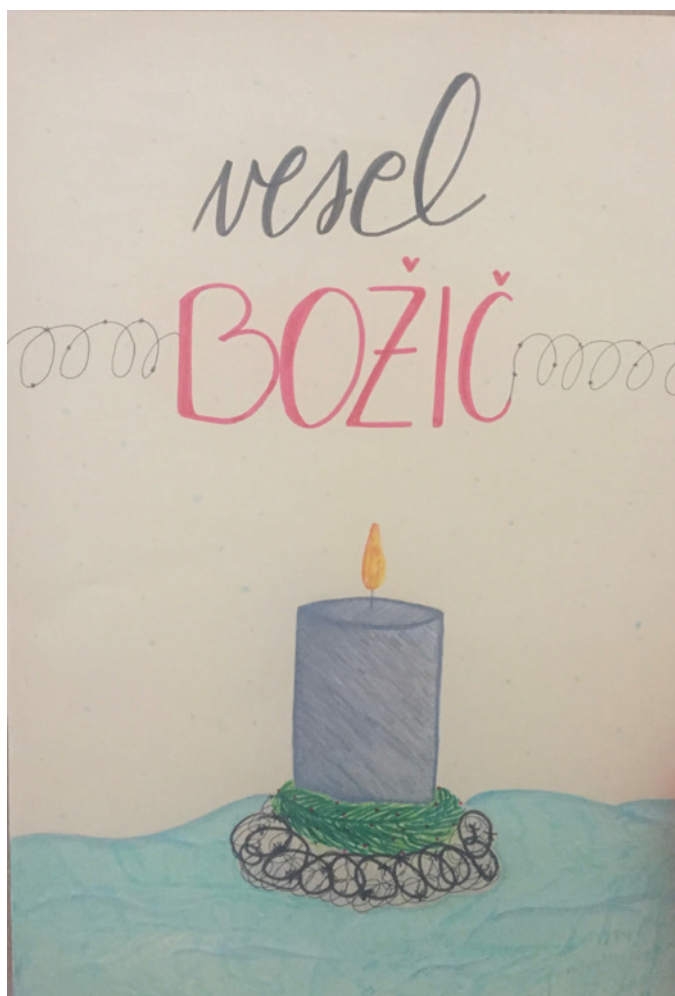
5 točk = dobro 3

4 točke = zadostno 2

Primeri plakatov učencev

Primer 1:
Plakat je postavljen v zgodovinski čas, je estetski in pester, poudarja moment, ko je na fronti prevladala človečnost. Sodelovali so vsi člani tima.

Primer 2:
Vsebina je dobro prikazana. Plakat je estetski. Ideja je vzeta iz naslovnice in nekoliko premalo poudari čas, v katerega je postavljen film. Plakat je estetski. Sodelovali so vsi člani tima.

SKLEP

Tako organiziran dan dejavnosti je bil dobra izkušnja, ker učenci razmišljajo in se »učijo« gledati film in biti kritični, hkrati pa uporabljati svoje znanje in razmišljati. Poudarek tako ni samo na vizualni komponenti filma. Učenci so snov ponovili in jo utrdili na drugačen način ter imeli tudi možnost pridobitve ocene. Zagotovo je film mogočno izobraževalno orodje. Z uporabo filma pri pouku pa povečujemo filmsko pismenost med učenci. Ogled filma je časovno potraten, saj smo potrebovali pet učnih ur, ki pa smo jih odlično umestili v dan dejavnosti. Pri ogledu filma bi sicer zadostoval tudi ogled posameznih odlomkov.

Obravnava snovi v času »veselega« decembra pa je še dodatno spodbudila k razmisleku in usmerila učence k razumevanju.

VIRI IN LITERATURA

- Brodnik, V. (ur.) (2018). *Formativno spremljanje pri zgodovini. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo.
- Carion, C. (producent). (2005). *Vesel božič* (DVD). Nord Quest.
- Christmas truce*. https://en.wikipedia.org/wiki/Christmas_truce#/media/File:Illustrated_London_News_-_Christmas_Truce_1914.jpg
- Imperial War Museum* (IWM) (22. 12. 2022). The christmas truce of 1914. What really happened in the trenches in 1914 (Video). <https://www.iwm.org.uk/history/the-christmas-truce-of-1914>
- Program osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt* (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf
- Plevnik, P., Rutar D. in Mikulan P. (ur.) (2012). *Film pri pouku*. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/Film-pri-pouku.pdf>